

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО НЕЗМІННОСТІ СКЛАДУ СУДУ КРІЗЬ ПРИЗМУ АКТУАЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ¹

RETHINKING THE POSITION ON THE IMMUTABILITY OF THE COMPOSITION OF THE COURT THROUGH THE PRISM OF CURRENT PRIORITIES IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Барабаш А.А., молодший науковий співробітник
відділу дослідження проблем кримінального процесу та судострою

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
orcid.org/0009-0006-8158-4512

Стаття присвячена комплексному теоретичному переосмисленню незмінності складу суду в кримінальному процесі України крізь призму сучасної пріоритизації та цифрової трансформації судочинства. У статті обґрунтовано, що в умовах сучасних системних викликів ефективність кримінальної юстиції залежить від раціонального розподілу ресурсів та вміння віднайти баланс між формою і змістом судочинства. У роботі детально досліджено функціональне призначення пріоритизації у кримінальному провадженні (ПКП), що дозволяє адаптувати систему до новітніх правових реалій.

Основна увага у дослідженні приділена критичному аналізу традиційної моделі розгляду справи *de novo* (спочатку) при зміні судді. Автор обґрунтовує необхідність відмови від надмірного формалізму, за якого абсолютизація вимоги незмінності суддів шкодить інтересам правосуддя, затаюючи розгляд справ на роки та нівелюючи право особи на розгляд справи упродовж розумного строку. Натомість запропоновано ідею «інформаційної неперервності» (континуальності). Оскільки обов'язкова відеофіксація засідань за допомогою модулів ЄСІТС забезпечує постійне існування даних у цифровому архіві, інформація про обставини справи набуває властивості суб'єктивної незалежності від конкретної фізичної особи судді. Це гарантує наступність судового пізнання, надаючи новому члену суду можливість повноцінного сприйняття доказів у стані «цифрової безпосередності» без втрати їхньої первинної якості.

У статті доведено, що легітимність суду не порушується при заміні його члена, якщо новий суддя має повний доступ до відеоархіву та матеріалів справи. Такий підхід повною мірою гарантує змагальність сторін і дозволяє уникнути повторного розгляду справи спочатку. Дослідниця пропонує змінити ієрархію цінностей: право людини на розгляд справи у розумні строки має бути пріоритетнішим щодо обов'язку розпочинати процес «з нуля» при зміні судді. У висновках підкреслено, що продовження розгляду справи після заміни судді має трансформуватися із категорії «винятку» у загальне правило, що дозволить системі кримінальної юстиції працювати швидше та якісніше, зберігаючи при цьому всі фундаментальні гарантії справедливого суду.

Ключові слова: незмінність складу суду, пріоритизація, безпосередність дослідження доказів судом, повторність, процесуальний континуїтет, інформаційна неперервність, цифрова присутність, розумні строки, ЄСІТС, відеофіксація судового засідання, ст. 319 КПК України.

The article is devoted to a comprehensive theoretical reimagining of the principle of immutability of the court in the criminal proceedings of Ukraine through the prism of modern prioritization and the digital transformation of justice. The paper substantiates that in the conditions of contemporary systemic challenges, the overall effectiveness of the criminal justice system directly depends on the rational distribution of resources and the ability to find an optimal balance between the legal form and the substantive content of judicial proceedings. The study provides a detailed investigation into the functional purpose of prioritization in criminal proceedings (PCP), which serves as a conceptual framework for adapting the system to new legal realities and ensuring its sustainability.

The primary focus of the research is a critical analysis of the traditional *de novo* trial model (starting the proceedings from the beginning) upon the replacement of a judge. The author substantiates the urgent need to abandon excessive procedural formalism, where the absolutization of the requirement for judge immutability harms the fundamental interests of justice, leading to years of delays and negating an individual's right to a trial within a reasonable time. Instead, the innovative concept of "informational continuity" is proposed. Since the mandatory video recording of court hearings through the modules of the Unified State Information and Telecommunication System (USITS) ensures the permanent existence of data in a digital archive, information regarding the circumstances of the case acquires the property of subjective independence from a specific individual judge. This ensures the succession of judicial cognition, providing the new member of the court with the opportunity for full perception of evidence in a state of "digital immediacy" without losing its primary evidentiary quality.

Furthermore, the article proves that the court's legitimacy is not violated when a member is replaced, provided that the newly appointed judge has full and unhindered access to the digital video archive and case materials. Such an approach fully guarantees the adversarial nature of the proceedings and allows for avoiding the artificial repetition of trial stages. The researcher proposes a fundamental shift in the hierarchy of legal values: a person's right to have their case heard within a reasonable time must take priority over the ritualistic obligation to restart the process "from scratch" whenever a judge is replaced. The conclusions emphasize that the procedure for continuing the trial after a judge's replacement must be transformed from an "exception" into a general rule. This will enable the criminal justice system to operate more rapidly and efficiently while strictly preserving all fundamental guarantees of a fair trial and the integrity of the judicial process.

Key words: immutability of the court, prioritization, immediacy of the examination of evidence by the court, repetition, procedural continuity, informational continuity, digital presence, reasonable time limits, USITS (Unified State Information and Telecommunication System), video recording of the court hearing, Art. 319 of the CPC of Ukraine.

¹ Публікацію підготовлено у межах виконання фундаментальної теми дослідження «Пріоритизація та технологізація у кримінальному провадженні у воєнний та повосенний час», № державної реєстрації в УкрІНТЕІ: 0124U005212.

Сучасний етап розвитку кримінального процесуального права України характеризується пошуком оптимальної моделі судочинства, яка б дозволила гармонізувати фундаментальні правові гарантії з вимогами ефективності та оперативності. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання пріоритезації у кримінальному провадженні (ПКП).

Як зазначає М. І. Пашковський, «в умовах обмеженості ресурсів одним із засобів збереження та забезпечення ефективності функціонування системи кримінальної юстиції є визначення пріоритетів (пріоритезація)... адже від правильного ранжування засобів правової діяльності залежить її дієвість та очікувана ефективність» [1, с. 82]. Н. В. Глинська під ПКП пропонує розуміти «зумовлений сукупністю соціально-правових чинників та здійснюваний на підставі певної сукупності критеріїв, що відповідають вимогам сучасної правової реальності, процес ранжування засобів кримінального провадження з метою підвищення ефективності вирішення його завдань» [1, с. 97]. Продовжуючи цю думку, дослідниця наголошує, що «ефективна система пріоритезації дозволяє забезпечити справедливість, своєчасність та якість здійснення кримінального провадження при раціональному використанні ресурсів кримінальної юстиції» [2, с. 96].

У контексті нашого дослідження концепт пріоритезації дозволяє переосмислити загальне положення судового розгляду щодо незмінності складу суду. На наш погляд, в умовах цифровізації правосуддя, замість формальної процедури рестарту (*de novo*), пріоритет має надаватися процесуальному континуїтету (неперервності), що корелює із завданнями кримінального провадження. В основі цього підходу лежить ідея інформаційної континуальності – збереження змістовної цілісності даних про обставини справи незалежно від зміни персонального складу суду, що забезпечується сучасними цифровими засобами відеофіксації. Автор пропонує розглядати продовження судового розгляду при заміні судді як загальне правило, а не виняток. Це є прямим втіленням пріоритезації, де безперервність процесу та інформаційна цілісність мають перевагу над формальним рестартом (*de novo*). Такий підхід дозволяє подолати «процесуальний формалізм», що перешкоджає реалізації права на розгляд справи упродовж розумного строку.

Питання незмінності складу суду та безпосередності дослідження показань, речових доказів та документів судом перебували у центрі уваги багатьох провідних науковців. Вагомий внесок у розробку цієї проблематики зробили такі вітчизняні дослідники, як: Ю. П. Алєнін, О. А. Банчук, Н. Р. Бобечко, Ю. М. Грошевий, Л. В. Дехтяр, О. В. Капліна, Г. В. Карабунт, О. В. Литвин, Л. М. Лобойко, В. Т. Маляренко, В. Т. Нор, Т. Г. Оксютя, С. П. Рафальнот, Д. В. Філін, В. М. Хотенець, А. Г. Шиян та інші вітчизняні вчені.

Попри значний масив наукових напрацювань, існує об'єктивна необхідність у поглибленому теоретичному аналізі правової регламентації незмінності складу суду у контексті забезпечення безперервності кримінального провадження. Потребує визначення векторів трансформації цієї засади в умовах цифровізації кримінального судочинства та обґрунтування оптимального балансу між процесуальною ефективністю й фундаментальним принципом безпосередності дослідження показань, речей і документів. Автор ставить за завдання віднайти баланс між неперервністю традиційних принципів судочинства та необхідністю їх технологічної адаптації без шкоди для якості правосуддя.

Метою статті є теоретичне переосмислення функціонального призначення незмінності складу суду крізь призму сучасного розвитку правової доктрини та визначення векторів її трансформації в умовах цифровізації кримінального судочинства.

Відповідно до ч. 9 ст. 35 КПК України, склад суду у кримінальному провадженні є незмінним, за винятком випадків, що унеможливають участь судді у розгляді справи, або інших підстав, передбачених законом. Стаття 319 КПК України імперативно встановлює, що судовий розгляд має проводитися в одному складі суддів. Після зміни складу суду розгляд кримінального провадження, за загальним правилом, **починається спочатку**, за винятком випадків, передбачених законом. (ч. 10 ст. 35 КПК України). Така вимога не є лише формальністю, а виступає необхідною умовою реалізації засад безпосередності дослідження та вільної оцінки доказів (ст. 23, 94 КПК України). Як слушно зазначається у літературі, лише стабільний склад суду здатен забезпечити цілісність сприйняття обставин справи, що є фундаментом для ухвалення законного та справедливого рішення [3, с. 362].

Вивчення доктринальних підходів щодо абсолютної незмінності судового складу дозволяє виокремити такі аспекти:

Гносеологічний – безпосередність сприйняття доказів як гарантія формування внутрішнього переконання. Для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення не достатньо визначення судді (суддів) ЄСІТС у порядку, встановленому чч. 3, 4 ст. 35 КПК України. Умовою цього також є особисте сприйняття інформації під час судового розгляду. Відсутність судді на будь-якому етапі судового розгляду позбавляє його права ухвалювати рішення не лише на цьому етапі, але й у кримінальному провадженні загалом [4, с. 422]. Вченими стверджується, що «незмінний склад суду при колегіальному складі суддів необхідний для забезпечення дослідження обставин справи одним і тим же складом суддів, оцінки досліджених ним доказів, які мають значення для постановлення законного, обґрунтованого і справедливого вироку чи іншого судового рішення» [3, с. 362].

Інституційний – забезпечення незалежності та безсторонності суддів. Часті й немотивовані заміни членів суду, без будь-якого пояснення у процесуальних документах, викликають обґрунтовані підозри щодо безсторонності суду. Зокрема, дослідники наголошують, що немотивована заміна судді, особливо головуючого, може свідчити про те, що на суддю або чиниться тиск і він сам відстороняється від ведення кримінальної справи, або судова адміністрація усуває його від справи через те, що він не бажає виконувати її вказівок щодо ведення цієї справи чи забезпечення «потрібного» результату її розгляду [5, с. 53].

Аспект колегіальної паритетності – передбачає рівність членів судової колегії у сприйнятті фактичних даних за рахунок одночасного та спільного доступу до первинних джерел доказів, що унеможливорює «інформаційне домінування» одних членів колегії над іншими. Незмінність складу суду гарантує й рівність усіх суддів, що входять до складу колегії, забезпечує належну поінформованість про обставини кримінального провадження, дає можливість одержати особисте уявлення про кожен доказ, що був досліджений під час судового розгляду, та про усю сукупність доказів у конкретному кримінальному провадженні, дати їм оцінку та прийняти правосудне судове рішення. Наголошується, що лише за умови спільного та одночасного дослідження доказів забезпечується реальна рівність суддів при прийнятті підсумкового рішення [4, с. 422].

Юрисдикційний або легітимний аспект – відповідність критерію «суд, встановлений законом». Н. Р. Бобечко та С. П. Рафальнот наголошують, що продовження розгляду новим суддею без повернення до початку може порушувати право на справедливий суд, оскільки ставиться під сумнів легітимність складу суду, який не брав участі у дослідженні доказів з самого початку [4, с. 423].

Поряд і загальним правилом законодавець передбачив можливість відступу від правила розгляду справи *de novo* (рестарту), встановивши механізм континуї-

тету судового розгляду, що реалізується за сукупність певних умов (ч. 2 ст. 319 КПК України). Так, згідно з абз. 1 ч. 2 ст. 319 КПК України суд вмотивовано ухвалою може прийняти рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, якщо таке рішення не може негативно вплинути на судовий розгляд та за умови дотримання таких вимог: 1) сторони кримінального провадження, потерпілий не намагаються на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійснені судом до заміни судді; 2) суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, згоден з прийнятими судом процесуальними рішеннями і вважає недоцільним нове проведення процесуальних дій, що вже були проведені до заміни судді.

На нашу думку, це положення детермінувало зміну пріоритетів у кримінальному судочинстві: перехід від абсолютизації форми до функціональної змістовності процесу, де форма розглядається не як самоціль, а як динамічний інструмент досягнення правосуддя.

Аналізуючи ці винятки, О. В. Литвин зазначає, що «виключення, передбачені ч. 2 ст. 319 КПК України, істотно обмежили дію вимоги про незмінність складу суду у судовому розгляді... Ці норми корисні з точки зору забезпечення розумності строку судового розгляду, економії бюджетних ресурсів, однак натепер слід з обережністю стверджувати про загальний, визначальний характер незмінності складу суду в контексті умов судового розгляду» [6, с. 29–30]. Основою такої трансформації стало посилення ролі диспозитивності у кримінальному процесі. Аналізуючи співвідношення між процесуальною формою та волевиявленням сторін, Ю. М. Грошевий доходить до висновку, що волевиявлення сторін у таких випадках стає юридичним фактором, що корегує перебіг процесуальної форми [7, с. 504–506]. Ця думка корелює також із тезами Л. М. Лобойка щодо можливості учасників кримінального провадження впливати на перебіг та спрямованість процесуальної форми [5, с. 118].

У контексті нашого дослідження, Відсутність заперечень сторін проти продовження розгляду справи фактично легітимізує континуїтет процесу, де оперативність правосуддя переважає над формальною незмінністю суду. Спираючись на доктринальне положення Л. М. Лобойка щодо гнучкості процесуальної форми [5, с. 192], вважається за доцільне розглянути її як адаптивний інструментарій, здатний трансформуватися відповідно до актуальних потреб судочинства. Сучасний стан цифровізації судового провадження дозволяє нівелювати ризики заміни судді без втрати якості пізнання, тоді як абсолютизація незмінності складу суду за наявності відеофіксації лише створює умови для процесуальної тяганини [3, с. 363]. Цей підхід узгоджується з практикою ЄСПЛ (зокрема, у справі «Р. К. проти Фінляндії»), де зазначено: «якщо новий суддя має змогу ознайомитися з відео/аудіо або протоколами, а захист не навів аргументів про специфічну важливість «живого» передопиту, то право на справедливий суд не порушено» [8].

Проаналізувавши наукові здобутки із зазначеної проблематики, можемо констатувати, що у доктрині сформувався два протилежні підходи:

1. *Прагматично-цифровий* (Л. В. Карабут). Дослідниця пропонує: «Оскільки судовий розгляд в обов'язковому порядку фіксується за допомогою технічних засобів, то суддя, який вступає в справу замість того, що вибув, міг би без будь-яких умов (згоден чи не згоден, вважає за доцільне повторно досліджувати докази чи не бажає) ознайомлюватися із записом засідання та продовжувати судовий розгляд» [9, с. 275]. Завдяки обов'язковій технічній

фіксації засідань, новий суддя має можливість повноцінно ознайомитися з ходом справи та продовжувати розгляд без жодних додаткових умов. На думку дослідниці, з КПК слід виключити вимогу щодо згоди сторін чи потерпілого як передумову продовження процесу. Оскільки заміна судді не нівелює сили вже поданих доказів, а цифрова фіксація робить їх доступними для нового судді, загрози для ухвалення справедливого рішення не виникає [9, с. 275].

2. *Консервативно-диспозитивний* (О. Г. Дехтяр, Т. Г. Оксюта, Н. Р. Бобченко, С. Р. Рафальонт та ін.). Прихильники цієї позиції наполягають, що безпосередність дослідження доказів можлива лише через особистий психоемоційний контакт судді з першоджерелом інформації в реальному часі. Будь-який відступ від принципу незмінності суду вони допускають лише за згоди сторін та збереження всіх процесуальних гарантій. Автори стверджують, що рішення про продовження розгляду не може бути виключним розсудом нового судді. Пріоритетними критеріями мають залишатися думка учасників провадження (сторін, потерпілого) та ризик негативного впливу на об'єктивність розгляду. У разі заперечень сторін або загрози якості правосуддя, суддя зобов'язаний розпочати розгляд справи спочатку або повторно провести частину процесуальних дій [10, с. 332–333; 11, с. 245].

Незважаючи на вагомість аргументів щодо необхідності суворого дотримання засади незмінності складу суду та принципу безпосередності дослідження доказів судом, їх надмірна абсолютизація нерідко стає перешкодою для реалізації права на суд. В умовах надмірного навантаження на судову систему та епоху цифрової трансформації процесу консервативні підходи вимагають переосмислення.

На наш погляд, що в умовах диджиталізації правосуддя, судочинства має ґрунтуватися на інформаційній контитуальності (або неперервності)², тобто про збереження змістовної цілісності інформації про обставини справи незалежно від зміни суб'єкта (фізичної особи судді). Завдяки цифровій фіксації судового розгляду така інформація існує у цифровому архіві «контитуально», тобто постійно. Це забезпечить новому судді сприйняти обставини справи в тому обсязі та якості, що були доступні попередньому судді.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне навести контраргументи проти непорушності правила про розгляд справи *de novo* (рестарту), що дозволить переосмислити традиційні підходи до незмінності складу суду та доводити не доцільність обов'язкового повернення до початкової стадії розгляду за умови забезпечення інформаційної континуальності судового провадження.

По-перше, спростовуючи твердження про те, що при продовженні судового розгляду у випадку заміни судді буде порушуватись право на справедливий суд, зокрема така його складова як «суд, встановлений законом» [4, с. 423–424] вважаємо за необхідне зауважити наступне. Концепція «суду, встановленого законом» є фундаментальною детермінантою права на справедливий суд у розумінні ст. 6 ЄКПЛ та передбачає, що створення та повноваження суду визначені виключно Законом (заборона надзвичайних судів); його легітимність забезпечується законною прозорою процедурою призначення суддів і розподілу справ; розгляд справ здійснюється за суворого дотримання правил юрисдикції, підсудності та передбаченого законом, уніфікованою процедурою; функціонування суду ґрунтується на інституційній автономії, незалежності від інших гілок влади та гарантіях суддівського статусу.

Проте легітимність суду забезпечується не лише статичністю його персонального складу, а й нормативно регламентованою процедурою заміни судді та надання

²Термін «контитуальність» походить від лат. «*continuis*» – суцільний, неперервний. У широкому сенсі це властивість об'єкта чи процесу, що характеризується внутрішньою цілісністю, неперервністю у просторі та часі.

новому судді безперешкодного доступу до матеріалів справи та цифрового архіву засідань. Якщо положення КПК чітко регламентують порядок заміни судді та встановлює вичерпний перелік компенсаційних заходів (ознайомлення з відеозаписом), які відповідатимуть вимогам інформаційної континуальності, то такий склад суду повною мірою відповідає критерію «встановленого законом», попри зміну персонального складу. Якщо абсолютизація «незмінності складу суду» призводить до розгляду справи протягом 10 років, вона знищує саму суть права на суд. В умовах цифровізації правосуддя концепція «суд, встановлений законом» набуває нового змісту, де ключовим стає забезпечення інформаційної континуальності справи. «...„Безпосередність“, якої вимагає закон, задовольняється тоді, коли суддя має прямий, неопосередкований доступ до цифрового джерела, яке забезпечує точніше представлення істини» [12, с. 51].

По-друге, потребує уваги питання ґносеологічної цінності технічної фіксації судового процесу. Погоджуємось із тезою про те що, аудіозапис ходу судового розгляду не здатен забезпечити повноту сприйняття новим суддею доказів, досліджених до заміни судді, який вибув, як цього вимагають чч. 1, 2 ст. 23 КПК України. Проте зауважимо, наразі КПК передбачає обов'язкову фіксацію судового провадження технічними засобами, а з березня 2024 року така фіксація судових засідань здійснюється за допомогою модулів ЄСІТС. Застосування таких технологій сприяє забезпеченню повної фіксації судових засідань шляхом аудіо та відеозапису, що дозволяє судді, який замінив суддю, що вибув, у повному обсязі ознайомитися з усіма обставинами кримінальної справи, сприйняти показання, які надають свідки у судовому засіданні тощо, а у випадку виникнення необхідності є можливість здійснити повторно всі або частину процесуальних дій (ч. 2 ст. 319). Сучасні засоби відеофіксації судового засідання, на відміну від аудіозапису, передають невербальну комунікацію (жести та міміку) з такою точністю, що функціонально є еквівалентною фізичній присутності. Якщо запис перебігу судового засідання має технічний дефект або взагалі відсутній у матеріалах кримінального провадження – це підстава для повторного дослідження, але це не може бути підставою для заборони використання якісних відеозаписів через ризик технічної помилки у всіх інших справах. Варто відмітити, що на відміну від «живого» сприйняття, яке є суб'єктивним і одноразовим актом, відеозапис дозволяє судді багаторазово повертатися до дослідження доказу, що забезпечує вищу якість пізнання, ніж пам'ять судді, оскільки спогади в ній можуть бути фрагментарними, особливо у тривалих справах. Як слушно зазначає С. Гесс: «Якщо процесуальні норми змушують починати розгляд спочатку лише тому, що новий суддя не може отримати доступ до „живих“ свідчень, попри наявність якісного відео, закон надає перевагу ритуалу над реальністю. Такий „процесуальний фетишизм“ шкодить ефективності правосуддя, не додаючи при цьому жодної реальної епістемологічної цінності» [12, с. 47].

По-третє, потребують перегляду аргументи щодо загрози засаді змагальності. Дослідники наголошують, що пропозиція вилучити наполювання сторін і потерпілого на новому проведенні процесуальних дій, як умову повторного дослідження доказів, суперечить засаді змагальності,

зокрема чч. 2 і 6 ст. 22 КПК України. Не погоджуємо із зазначеною позицією із огляду на таке. Змагальність передбачає право сторін на участь у дослідженні доказів та представлення своєї позиції, а не дублювання процесу. Ознайомлення нового судді з якісним відеозаписом засідання, де змагальність сторін була реалізована повною мірою та іншими матеріалами справи повністю зберігає дух ст. 22 КПК. У той час як повторний розгляд справи при заміні судді нічого не додає до змагальності.

По-четверте, на противагу твердженню, що «розширення винятку із правила про незмінність складу суду нівелює його, заперечує необхідність у засаді безпосередності дослідження доказів [4, с. 424], вважаємо за доцільне змістити акцент із форми сприйняття на її якість. Сучасні технічні засоби відеофіксації створюють ефект «цифрової присутності», оскільки такий відеозапис зберігає невербальну інформацію (інтонацію, міміку, жести тощо), що дозволяє новому судді сформувати внутрішнє переконання на основі тих самих первинних даних, що були у судді, якого він замінив. Вільна оцінка доказів, відповідно до ст. 94 КПК, базується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні. Відеозапис високої якості дає судді можливість багаторазового доступу до доказу, що робить оцінку більш «вільною» від фізіологічних факторів, зокрема властивості пам'яті до викривлення та забування. «...Людська пам'ять схильна до «кривих забування» та реконструктивних упереджень. Цифровий запис, навпаки, зберігає докази у стані «замороженої безпосередності», що дозволяє провести більш об'єктивний аналіз, ніж помилкові спогади головуючого судді» [12, с. 49]. Цифровий доказ функціонує як «ідеальний свідок», який не втомлюється, не забуває і не піддається впливу часу. Коли новий суддя вступає у процес, цифровий архів гарантує, що когнітивна основа для ухвалення рішення залишається ідентичною тій, що була під час початкового дослідження доказів» [12, с. 44].

Висновки. Таким чином, перехід від абсолютної незмінності складу суду до моделі продовження розгляду справи є практичним втіленням пріоритетизації. В умовах новітніх викликів функціональна ефективність та розумні строки мають переважати над «процесуальним формалізмом» рестарту справи.

Доведено, що в умовах диджиталізації правосуддя (модулі ЄСІТС) безпосередність дослідження доказів трансформується з фізичної присутності судді у вимогу збереження змістовної цілісності інформації. «Цифрова присутність» забезпечує новому судді ідентичний обсяг і якість сприйняття обставин справи, нівелюючи недоліки людської пам'яті.

Обґрунтовано, що продовження розгляду справи після заміни судді має трансформуватися з вимушеного «винятку» у загальне правило процесуального континуїтету. Легітимність суду при цьому забезпечується не статичністю складу, а прозорістю процедури заміни та доступом до цифрового архіву засідань. Запропонована модель ієрархії цінностей, де пріоритет змісту над формою гармонізує право на справедливий суд із вимогами оперативності. Цифрова фіксація гарантує неперервність пізнання та дозволяє новому судді оперувати незмінним масивом даних, забезпечуючи якість правосуддя та сприяючи реалізації права на суд у розумні строки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пашковський М.І. Пріоритетизація кримінальних проваджень за статтею 438 КК України: перспективи цифровізації. *Альманах наукових праць фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за результатами досліджень у 2022 р.* Харків : Право, 2022. С. 80-91. URL: <https://lnk.ua/RVd0PLzV3> (дата звернення: 02.12.2025).
2. Глинська Н.В. Пріоритетизація у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, ключові аспекти та виміри. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 86–100. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/338481> (дата звернення: 10.12.2025).
3. Назаров В.В., Омеляненко Г.М. Кримінальний процес України : підручник. Київ : Юридична думка, 2005. 548 с.
4. Бобченко Н. Р., Рафальонт С. Р. Незмінність складу суду як загальне положення судового розгляду кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 421–428. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/101> (дата звернення: 02.12.2025).

5. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес : навч. посіб. Київ : Ваїте, 2014. 280 с.
6. Литвин О.В. Кримінально-процесуальне доказування у стадії судового розгляду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 214 с.
7. Грошев Ю. М. Вибрані праці / упоряд. О.В. Капліна, В.І. Маринів ; відп. за вип. Н. В. Шубіна. Харків : Право, 2011. 656 с.
8. Case of P. K. v. Finland, Application no. 37442/97, Judgment of 9 July 2002. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ES025197> (дата звернення: 02.11.2025).
9. Карабут Л. В. Кримінальна процесуальна діяльність із безпосереднього дослідження в суді першої інстанції показань, речей і документів за новим КПК. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія «Юридичні науки». 2012. № 3. С. 273–276.
10. Дехтяр О. Г. Засада безпосередності дослідження показань, речей і документів та співвідношення механізму його реалізації під час досудового розслідування й судового розгляду. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. Вип. 70. С. 328–334.
11. Оксюта Т. Г. Межі активності запасного судді в дослідженні доказів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Вип. 41. С. 244–248.
12. Gless S. AI in the Courtroom: A Closer Look at Digital Evidence. *Utrecht Law Review*. 2020. Vol. 16, № 1. P. 41–55. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3602038 (дата звернення: 10.12.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025